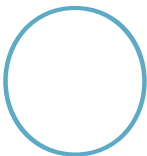

O mnie się nie martw i Powiedz TAK!, czyli jak wykorzystać seriale do nauki języka polskiego w Chinach

AGNIESZKA JASIŃSKA

Przydatność seriali w nauczaniu języka polskiego jako obcego jest dziś niekwestionowana. Dla młodych adeptów chińskiej polonistyki polskie seriale stanowią uzupełnienie podręcznikowej wiedzy o Polsce i Polakach i pozwalają określić stopień nabytych przez nich kompetencji. Są również okazją do spotkania z codziennym językiem Polaków. Niniejszy tekst prezentuje przykłady serialowych scen wykorzystanych do rozwijania kompetencji lingwistycznej i interkulturowej.

pożytkach płynących ze stosowania nowych technologii w procesie nauczania języka wiele się mówi i pisze nie od dziś. W dobie Internetu i smartfonów rzeczywistość została w naturalny sposób zdominowana przez technologie informacyjno-komunikacyjne. Digitalizacją objęto tradycyjne narzędzia i podstawowe źródła, z których na co dzień korzysta zarówno nauczyciel, jak i uczący się. Konia z rzędem temu, kto widział ostatnio studenta (i nauczyciela) sięgającego po tradycyjny papierowy słownik lub encyklopedię. Pokolenie *cyfrowych tubylców*¹ posługujące się niemal od kołyski szerokim instrumentarium technologicznym przyczyniło się do jego upowszechnienia także wśród *cyfrowych imigrantów*.

Chiny: nowe technologie

W Chinach, ojczyźnie takich marek jak Huawei i Xiaomi, każdy uliczny sprzedawca (np. owoców), ze swoim bambusowym koromysłem na ramionach, wyglądający – z pozoru tylko – na mało biegłego w nowościach cywilizacyjnych, po dobiec targu z kupującym podaje mu w celu pobrania należności kartonik z kodem QR do zeskanowania. Życie bez mobilnych urządzeń we współczesnych

Chinach jest o wiele bardziej utrudnione niż w naszej części świata. Mnogość i różnorodność aplikacji, jakie ma do swojej dyspozycji chiński student, może szokować. Z moich obserwacji wynika, że podręczników i materiałów w formie papierowej używa on jeszcze jedynie przy nauce języków obcych. Nie znaczy to jednak, że podręczniki przestały grać główną rolę w systemie chińskiej edukacji uniwersyteckiej². Zmieniły tylko swą postać na elektroniczną.

Powszechność urządzeń mobilnych daje użytkownikom możliwość szybkiego, wręcz błyskawicznego dostępu – w każdej niemal sytuacji – do różnorodnych mediów aktywnie obecnych w ich codziennym życiu. To z kolei można i należy wykorzystywać w procesie nauczania języka obcego. Dla chińskiego studenta uczącego się języka polskiego ekran telefonu, tabletu czy komputera, w mniejszym stopniu telewizora, może stać się źródłem materiałów autentycznych, które w sposób naturalny uzupełnią i poszerzą jego podręcznikową wiedzę o Polsce i Polakach, a także pozwolą określić stopień nabytych przez niego kompetencji. Sukces w odbiorze tekstu autentycznego da natomiast satysfakcję i zmotywuje go do dalszych wysiłków w poznawaniu języka i kultury, także do

1 *digital natives*; za twórcę tego pojęcia uważa się Marca Prensky'ego, autora pracy *Digital Natives, Digital Immigrants*, opublikowanej w 2001 roku.

2 Zgodnie z konfucjańską zasadą, liczy się tylko wiedza, a tę znaleźć można w tekstach pisanych. Takie przekonanie tłumaczy, dlaczego podręczniki traktuje się jako główne źródła wiedzy.

samodzielnych działań i poszukiwań w tej materii. Tym właśnie się kierowałam, prezentując moim chińskim studentom fragmenty polskich seriali.

Chiny: seriale

Popularność seriali w Chinach jest ogromna. Kilkadziesiąt stacji telewizyjnych emituje codziennie po kilkanaście chińskich tytułów różnych gatunków: obyczajowych, kryminalnych, kostiumowych, historycznych, SF. Podobnie jak w produkcjach polskich, akcja większości chińskich seriali obyczajowych rozgrywa się w dużych miastach, w nowoczesnych dzielnicach. Bohaterowie mieszkają w eleganckich i przestronnych apartamentach w stylu zachodnim. Prowadzą własne biznesy lub pracują w korporacjach. Są dobrze ubrani. Do posiłków popijają wino. W tle tak prezentowanego życia codziennego Chińczyków telewizji dopatry się też elementów chińskiej etykiety, świątecznych obyczajów, stale kultywowanej tradycji picia herbaty, gry w madzonga i innych.

Seriale w nauce języka

Upodobanie do produkcji serialowych znakomicie dało się przenieść u moich studentów na zainteresowanie realizacjami w języku polskim, co z kolei dodatkowo wpłynęło na stopień atrakcyjności naszych zajęć.

Przydatność seriali w nauczaniu języka polskiego jako obcego jest dziś niekwestionowana. Odpowiednio dobrane fragmenty są doskonałymi nośnikami elementów realioznawczych, socjokulturowych, a przede wszystkim dają okazję spotkania z codziennym językiem Polaków.

Polszczyzna seriali stanowi odzwierciedlenie tendencji, które obserwujemy we współczesnym języku polskim (por. Stryjecka 2012:176). Pojawiają się często zarzuty, że w języku seriali trudno dostrzec dbałość o poprawność językową, przeważają bowiem struktury językowe i leksyka z poziomu normy użytkowej. Od uczącego się języka polskiego oczekujemy zaś znajomości i umiejętności stosowania struktur zgodnych z normą językową wysoką. Zbyt wczesne zderzenie poznającego język cudzoziemca z polszczyzną rodzimych użytkowników, z reguły pełną form dopuszczalnych, a niespotykanych we wzorcowej, podręcznikowej wersji, może wywołać u niego niepokój i spowodować trudności w komunikacji. Z drugiej zaś strony, stopniowe osvajanie z polszczyzną potoczną a seriale są prawdziwą kopalnią jej przykładów, pozwoli uczącemu się

poszerzać kompetencję socjolingwistyczną. I o tym pamiętałam przy wyborze serialowych scen do prezentacji moim studentom. Podjęty wysiłek wyszukania stosownego materiału, czyli przegląd treści kilkunastu polskich seriali, przyniósł w efekcie pożądaną rezultat – żywe zainteresowanie ze strony studentów.

Wykorzystanie serialu *O mnie się nie martw*: sytuacje w pracy

Serial *O mnie się nie martw*³ to ciepły, pełen humoru i emocji serial komediowy, w którym zderzają się dwa światy: zwykłych ludzi żyjących od pierwszego do pierwszego oraz bogatych prawników⁴. Opowiada o perypetiach Igi Małeckiej, 30-letniej rozwódki bez wykształcenia, matki dwóch córek. Iga jest impulsywna, mówi bez ogródek to, co myśli. Poznajemy ją w chwili, gdy traci pracę.

Pierwsze dwa odcinki zawierają kilka scen, które stanowią doskonałą – od strony leksykalnej i sytuacyjnej – ilustrację tematu „Praca” już na poziomie A2. Spotkanie studentów z główną bohaterką serialu następuje po uprzednim wprowadzeniu i przećwiczeniu słownictwa i struktur w oparciu o materiał z podręcznika⁵. W pierwszej scenie widzimy Igę jako telemarketerkę podczas pracy, czyli w rozmowie telefonicznej z klientem. Najpierw fachowo oferuje mu komplet kosmetyków, po czym wchodzi się w rozmowę o jego prywatnych problemach. Udziela mu porad życiowych i robi to z tak wielkim zaangażowaniem, że nie zauważa stojącego obok szefa, który z uwagą przysłuchuje się temu, co mówi jego pracownica. Scena kończy się kwestią szefa: *Pani Igo, zapraszam do mnie*.

Zawarty w prezentowanym fragmencie materiał ikoniczny z założenia miał wspierać proces rozumienia globalnego. Fazę aktywizacji poświęciliśmy bowiem próbie rozszyfrowania – głównie na podstawie intuicji i skojarzeń – znaczenia nowego słowa *telemarketer/telemarketerka*. Postawione przez studentów hipotezy zweryfikować miał film. Ich zadaniem było ustalenie, gdzie Iga pracuje, co tam konkretnie robi i dlaczego szef zaprosił ją na rozmowę. Miałam świadomość, że słuchacze skupiając się na treści rozmowy Igi z klientem, pełnej niedomówień (widz widzi i słyszy tylko Igę), mogą wpaść w popłoch i tym samym nie uruchomić znanych sobie strategii stosowanych w procesie rozumienia. Należało zatem nakierować ich w ten sposób, by koncentrowali swoją uwagę na tym, co najistotniejsze, by uchwycili ogólny sens przekazu, wychwytyjąc

3 Serial TVP *O mnie się nie martw* (2014) sezon 1, odc.1, 2 i 6.

4 <http://omniesieniemartw.vod.tvp.pl/16091823/o-serialu>

5 Na zajęciach w Instytucie Polonistyki Kantońskiego Uniwersytetu Spraw Międzynarodowych korzystamy z podręcznika A. Burkat i A. Jasińskiej *Hurra!!! Po polsku 2*, Kraków, s.14-21, lekcja 2 „Praca”.

słowa klucze, jednocześnie obserwując emocje bohaterki oraz minę szefa. *Nauczyciel bowiem powinien również pomóc uczącym się dostrzec wartość komunikacyjną elementów parawerbalnych, takich jak intonacja, rytm, tembr głosu* (Janowska, 2016). Już po drugim odsłuchaniu/obejrzeniu fragmentu wnioski ogólne były następujące:

- *Iga pracuje w dużej firmie.*
- *W pracy rozmawia przez telefon.*
- *Szef nie jest zadowolony.*

Ustalenia te pozwoliły przejść do rozszyfrowywania znaczeń szczegółowych. Za słowa klucze przyjęliśmy dwa: *oferta* i *kupić*, co prowadziło do wniosku, że rozmówcą Igi jest klient. Nie obeszło się jednak bez wątpliwości. Wśród studentów byli i tacy, którzy wychwyciwszy padającą z ust Igi czasownik *kupić*, ją właśnie uznali za kupującą. Wiedza i doświadczenie życiowe pozwoliło im jednak zweryfikować tę hipotezę. To Iga sprzedaje i to ona „musi” być *telemarketerką*. Wszystkie powyższe przesłanki pozwoliły studentom na konkluzję w postaci definicji nowego słowa *telemarketer/telemarketerka*.

Poprawność tak przeprowadzonego wnioskowania potwierdziła – ku wielkiemu zadowoleniu studentów – kolejna scena, czyli rozmowa w gabinecie szefa, na wstępie której Iga słyszy następującą kwestię:

– *Na podstawie monitoringu pani efektów sprzedaży, a przede wszystkim nagrań pani rozmów z klientami zdecydowałem, że nie mieści się pani w profilu pracownika naszego biura.*

Dalsza krótka wymiana zdań między Igą a jej pracodawcą kończy się znaczącym gestem. Widzowie są świadkami, jak szef podaje swojej podwładnej długopis i dokument zatytułowany *WYPOWIEDZENIE*. Co znaczy to słowo, chińscy studenci ustalili na podstawie kontekstu całego dialogu. W ten sposób ich słownik pojęć związanych z pracą poszerzył się o nowe⁶. Do kontroli rozumienia szczegółowego posłużyło zaś ćwiczenie z dopasowywaniem synonimów do wyróżnionych w transkrypcji dialogu wyrazów, takich jak *monitoring*, *efekt sprzedaży*, *profil pracownika*.

Trzecia scena z tego cyklu to spotkanie naszej bohaterki z Ewą, mieszkającą po sąsiedzku przyjaciółką. Iga wpada do niej z niedobrą wiadomością: *Wyrzucili mnie z pracy*. Ewa: *Znowu?* Iga zdaje się nie rozumieć, co jest przyczyną jej zawodowych niepowodzeń. Rozszyfrowanie retorycznego pytania przyjaciółki odsłania widzom prawdę o Idze: – *Na pewno nie wdawałaś się w rozmowy o życiu z klientami? Nie doradzałaś im? Oni nie opowiadali*

ci o swoich problemach? Po ćwiczeniach sprawdzających rozumienie dialogu i utrwalających nowe słownictwo i struktury czas na użycie języka do działań produkcyjnych. Mając na względzie rozwijanie ustnych działań językowych, prowokuję studentów do dyskusji pytaniem, kto winny jest trudnej sytuacji naszej bohaterki. Zaczynamy od charakterystyki osoby z uwzględnieniem jej zalet i wad. Jaka jest Iga? Na zakończenie udzielamy jej rad. W celu integracji sprawności rozumienia z umiejętnością pisania studenci dostają też pracę domową, polegającą na zredagowaniu regulaminu pracy telemarketera. Dostają odpowiednie instrukcje z odwołaniem do materiału podręcznikowego już omówionego.

Kolejne odcinki serialu *O mnie się nie martw* również obfitują w zabawne sytuacje, które doskonale mogą służyć urozmaiceniu i uatrakcyjnieniu zajęć z zagadnieniem pracy w tle. Moi studenci spotkali się z Igą jeszcze w urzędzie pracy, a także razem z nią byli świadkami rozmowy kwalifikacyjnej.

Wykorzystanie serialu *Powiedz TAK!:* zwyczajnie weselne

W glottodydaktyce serial nadaje się również do rozwijania kompetencji interkulturowej. W zetknięciu tak odmiennych światów, jakie reprezentują Chińczyk i Polak, pełnego sukcesu w akcie komunikacji nie zagwarantuje znajomość języka sprowadzająca się jedynie do poprawnego stosowania struktur i wyrażań. Obok kompetencji lingwistycznej i socjolingwistycznej ważne bowiem miejsce przypada kompetencji interkulturowej. Żeby uczyć się języka polskiego mógł bez trudu poruszać się w środowisku rodzimego użytkownika języka, musi mieć też świadomość obowiązujących konwencji, powinien znać obyczaje i wierzenia, a także rozumieć znaczenie rytuałów.

Pomysł na wykorzystanie serialu do przybliżenia moim chińskim studentom polskiej obyczajowości zrodził się przy okazji oglądania z nimi *Ogniem i mieczem* Jerzego Hoffmana. Wśród scen, na które w czasie projekcji zwrócili uwagę młodzi Chińczycy, była scena chłopskiego wesela oraz oświadczyzny Skrzetuskiego. Zainteresowanie to zainspirowało mnie, by przygotować cykl zajęć o polskich zwyczajach, rytuałach towarzyszących obrzędowi ślubnym.

Do zilustrowania współczesnych polskich zwyczajów weselnych ciekawego materiału dostarczyły mi wybrane odcinki serialu *Powiedz TAK!* Główna bohaterka tej telewizyjnej produkcji, bezrobotna i pozbawiona dotychczasowej pomocy finansowej ze strony ojca,

6 We wzmiankowanym podręczniku słownik z tego obszaru tematycznego obejmuje zwroty: *podpisać umowę o pracę*, *rozwiązać umowę o pracę*.

7 Serial TV Polsat *Powiedz TAK!*, (2015) sezon 1, odc.1, 8, 11 i 12.

podejmuje się nowego wyzwania: organizacji ślubów⁸. Pomagają jej w tym przyjaciele. Ich osobiste problemy, sukcesy i porażki z życia codziennego, miłosne rozterki przedstawione są w sposób zabawny (serial obyczajowo-komediowy), ale i realistyczny. Tło perypetii w każdym odcinku stanowią ceremonie ślubne i wesela organizowane przez nie całkiem profesjonalny, za to zgrany zespół. Widz razem z bohaterami uczestniczy w rytuałach: od powitania nowożeńców w progu domu weselnego po oczepiny, krojenie tortu i tańce do świtu. Uroczystości mają różny przebieg, bo różne są okoliczności, różni są klienci głównej bohaterki serialu. Nie przeszkadza to studentom poznającym polską obyczajowość w wyodrębnieniu elementów stałych weselnych tradycji.

Pierwszy odcinek serialu zawiera sceny, które mogą stanowić jeszcze uzupełnienie tematu ślubu: obсыpywanie nowożeńców wychodzących z kościoła ryżem, kolejną gości składających życzenia, a także wspólną fotografię. Potem oglądamy rytualne powitanie państwa młodych chlebem i solą oraz alkoholem. Raz jest to wódka, a w innym odcinku szampan. Studenci zwrócili też uwagę na to, że nie zawsze witającymi są rodzice młodych. W jednym przypadku był to gospodarz lokalu. Następuje pierwszy toast, pierwsze *Sto lat!*, pierwszy taniec – obowiązkowo w wykonaniu młodej pary. Tańczą również goście. Jest też okazja, by studenci zrozumieli, co to znaczy *odbijany*. Kolejne toasty, przemówienia, dedykacje tańca, piosenki. Powtarzają się okrzyki gości *Gorzko! Gorzko!* i następujące po nich pocałunki nowożeńców. Ten niezrozumiały dla Chińczyków ciąg przyczynowo-skutkowy wzbudził ich niemałe zainteresowanie. Do wyjaśnienia użyłam „źródła” obyczaju, czyli weselnej – w wersji mi znanej – przyspiewki: *Gorzka wódka, gorzka, nie będziemy pili, poprosimy państwa młodych, żeby ostudzili*. O północy zwyczajowo mają miejsce oczepiny. We współczesnym wydaniu ta dawna tradycja sprowadza się do zabawy, w której panna młoda rzuca welonem lub bukietem, a wszystkie panie „bez zobowiązań” starają się go złapać, tak samo jak kawalerowie rzuconą przez pana młodego muszkę lub krawat.

Każdy prezentowany fragment serialu to bogate źródło nowych danych. Zadaniem studenta jest ich rozszyfrowanie, a potem synteza nowego z tym, co przyswoił wcześniej. W praktyce sprowadziliśmy to do wykorzystania poznanych struktur w nowym kontekście. Najpierw stosując odniesienia do polskich obyczajów weselnych studenci opisywali chińskie, wykazywali różnice

i podobieństwa⁹. Na koniec wspólnie próbowaliśmy wciełać się w role weselników. Składaliśmy życzenia nowożeńcom, wygłaszaliśmy toasty, dedykacje.

Zalety wykorzystywania seriali w nauce języków

Wykorzystując polski serial do rozwijania czy to kompetencji leksykalnej, czy to kompetencji interkulturowej, stwarza się chińskiemu studentowi okazję obcowania z wybrnymi przykładami polskiej kultury popularnej. W opozycji do artefaktów kultury wysokiej, z racji swej rangi bardzo koturnowej, propagowanej – często stereotypowo – w wydawnictwach podręcznikowych, w treściach polskiej kultury popularnej można dopatrzeć się kultury żywej, autentycznej, dla cudzoziemców bardzo atrakcyjnej (Kajak 2008). Urozmaicenie zajęć pokazem serialowych scen może w efekcie prowadzić studentów do samodzielnych poszukiwań w tej materii, jak np. do śledzenia dalszego rozwoju wypadków w zaprezentowanych produkcjach, do przeglądu kolejnych odcinków itp. Internet temu przecież doskonale służy, że o urządzeniach mobilnych w każdym studenckim plecaku czy kieszeni nie wspomnę.

BIBLIOGRAFIA:

- Dobesz U., Mądrecka, A. (2014) Chciałbym obejrzeć taki film, żeby był mądry, żeby to była prawda, żeby to naprawdę się działo... – film dokumentalny jako uzupełnienie kształcenia językowego i element edukacji kulturowej cudzoziemców. W: A. Dąbrowska, U. Dobesz (red.) *40 lat wrocławskiej glottodydaktyki polonistycznej. Teoria i praktyka*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT, 215-237.
- Kajak, P.(2008) Kultura popularna w procesie nauczania języka polskiego jako obcego. W: W. Miodunka, A. Seretny (red.) *W poszukiwaniu nowych rozwiązań, dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Janowska, I. (2016) Rozwijanie językowych działań receptywnych w podejściu zadaniowym. W: *Języki Obce w Szkole* 1, 32-38.
- Kobus, M., Szyntor-Bykowska, A. (2012) Komedia romantyczna na lektoracie języka polskiego. W: A. Mielczarek *Glottodydaktyka polonistyczna. Materiały z konferencji naukowej „Dydaktyka języka polskiego w praktyce”*. Poznań, 41-45.
- Maćkowiak, R. (2014) Elementy ludyczne w nauczaniu cudzoziemców języka polskiego (na materiale serialu „Świat według Kiepskich). W: *Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców* 21, 363-374.

8 W dzisiejszych Chinach *wedding planner* uchodzi za bardzo intratną profesję, w rzeczywistości organizowanie ślubnych imprez to wielki przemysł zatrudniający profesjonalistów z wielu branż.

9 W przypadku grup na wyższym poziomie zaawansowania językowego w tym miejscu można przejść do dyskusji i prób interpretacji wybranych różnic.

- Martyniuk, W. (1996) Praca z tekstem autentycznym w nauczaniu języków. W: *Acta Universitatis Lodzianis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców* 78, 41-46.
 - Miłułka, K. (2012) Sposoby rozwijania kompetencji interkulturowej na lekcji języka obcego. W: *Języki Obce w Szkole* 2, 106-117.
 - Peck, D. (1998) *Teaching Culture: Beyond Language*. Yale: New Haven Teachers Institute.
 - Prędoła, J. (2011) Obraz Polski i Polaków w najnowszych filmach polskich i możliwość ich wykorzystania w edukacji kulturowej cudzoziemców. W: B. Grochala, M. Wojenka-Karasek (red.) *Kształcenie polonistyczne cudzoziemców. Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego* 3, Acta Universitatis Lodzianis 18, 321-325.
 - Prensky, M. (2001) Digital Natives, Digital Immigrants. W: *On the Horizon*, MCB University Press 9(5) [online] <<https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>>.
 - Smuk, M. (2013) Definicje i redefinicje materiałów autentycznych – perspektywa podmiotowa ucznia. W: *Języki Obce w Szkole* 1, 76-81.
 - Stryjecka, A. (2012) Serialowa polszczyzna i kultura polska – dlaczego seriale nie mogą być podręcznikiem do japo. W: *Kultura popularna w nauczaniu języka polskiego jako obcego: materiały z konferencji naukowej*. Warszawa: Centrum Języka Polskiego i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców „Polonicum” Uniwersytetu Warszawskiego.
 - Świątek, A. (2013) Wybrane aspekty kształtowania kompetencji kulturowej w nauczaniu języków obcych. W: *Języki Obce w Szkole* 1, 70-75.
 - Tambor, A. (2016) Serial jako przedmiot i narzędzie nauczania kultury polskiej i języka polskiego jako obcego. W: *Film i serial w dydaktyce i glottodydaktyce polonistycznej – seminarium*, Katowice.
 - Żylińska, M. (2013) Mózg wobec nowych technologii: rachunek zysków i strat. W: *Języki Obce w Szkole* 3, 54-58.
 - Żylińska, M. (2013) *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- AGNIESZKA JASIŃSKA** Lektorka języka polskiego jako obcego w Kantońskim Uniwersytecie Spraw Międzynarodowych. Absolwentka filologii klasycznej i historii sztuki Uniwersytetu Warszawskiego. Odbiła studia podyplomowe w zakresie polonistyki oraz dyplomacji kulturalnej. Pracę dydaktyczną zaczynała w warszawskich liceach jako łacinniczka. Od 15 lat jest lektorką języka polskiego, m.in. w warszawskiej Fundacji Nauki Języków Obcych „Linguae Mundi”. Oddelegowana przez MNiSW, prowadziła lektoraty zagraniczne w Pekinie (2000-2005) i w Grenoble we Francji (2006-2010). Od września 2014 r. ponownie w Chinach..